

Motion till riksdagen 2020/21:3286

av **Fredrik Christensson m.fl. (C)**

Utbildning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ökat fokus på elevernas kunskapsutveckling och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa en centralt samordnad granskning av läromedel till stöd för lärare, vars syfte är att granska läromedel efter deras kvalitet och i vilken mån de speglar läroplanen samt beaktar jämställdhetsaspekter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över terminssystemet i syfte att skapa mer undervisningstid och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa värdet av minoritetsspråk och modersmålsundervisning i skolan och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa straffen för hot och våld riktat mot rektorer och lärare som agerar inom ramen för sitt nationella uppdrag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionens uppföljningar av de skolor som har problem med trygghet och studiero ska förbättras och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn av Barn- och elevombudets nuvarande uppdrag bör genomföras med målet att stärka lärarens roll och att anmälningssystemet till Skolinspektionen och Barn- och elevombudet ändras så att en anmälan ska hanteras av huvudman först och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sex- och samlevnadsundervisningen ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa ett nationellt frånvaroregister och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att på sikt öka rätten till förskola för barn med föräldrar i utanförskap och ge kommunerna uppdrag att arbeta med uppsökande verksamhet för att nå ut med kunskap om förskolan till familjer med svårare förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att ett nationellt riktmärke om antal barn per utbildad personal införs och att inspektion av förskolor bör granska huvudmannens arbete med att nå riktmärket, och erbjuda stöd i exempelvis arbetet med att behålla och rekrytera förskollärare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka möjligheterna till kompetensutveckling för pedagoger i förskolan och att göra det enklare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla konceptet med integrationsförskola och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även fristående förskolor ska inspekteras av Skolinspektionen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förskoleklass inkluderas i särskolans uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att Skolinspektionen fokuserar mer på skolor som missköter sig samt ökar antalet oanmälda granskningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionen främst ska inspektera skolans undervisningskvalitet och att det införs ett krav på att inspektionerna måste vägledas av och baseras på relevant och kvalitetssäkrad forskning och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolor med låga kunskapsresultat måste ta emot externt stöd av Skolverket och Skolinspektionen och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och utveckla det fria skolvalet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett aktivt skolval och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att information om skolvalet behöver tillgängliggöras på ett lättförståeligt och överskådligt sätt och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för en översyn av kösystemet till skolor och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett mer rättvist och mer sammanhållet antagningssystem där kommunala och fristående huvudmän ges likvärdiga förutsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för ett generellt bidrag öronmärkt för skolan i stället för riktade statsbidrag och tillkännager detta för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över skolpengen i syfte att säkra lika villkor för alla huvudmän och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den praktiktära forskningen och förbättra möjligheterna för yrkesverksamma lärare att på deltid bedriva praktiktära forskning och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till fristående lärarutbildning och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det på nationell nivå tas fram standarder för skolans digitala arkitektur och att sekretessbestämmelserna ändras för att underlätta informationsutbyte när en elev byter skola, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen, att skolor ska ha möjlighet att anordna fjärrundervisning på entreprenad och att möjligheterna med distansundervisning bör ses över och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modellen med undervisande assistenter bör utvecklas och spridas till fler kommuner och att expertis ska ta fram förslag på arbetsmaterial som kan användas i undervisningssituationer och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheterna att införa en rekryteringsutbildning för rektorer och en befattningsutbildning för skolchefer bör ses över, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera pandemins och distansstudiers påverkan på barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över behovet av beredskapslager för det svenska skolväsendet och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studie- och yrkesvägledarnas roll i skolan måste stärkas och i högre grad än i dag vara integrerad i hela skolans verksamhet samt ha ett tydligare genusperspektiv och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för en ökad andel fasta anslag till yrkeshögskolan och att se över möjligheten att låta privata och offentliga arbetsgivare få möjlighet att delfinansiera platser på yrkeshögskolan och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att låta fler yrkesutbildningar bli yrkescollege och att lärlingsutbildningarna bör ta fasta på systemet för teknikcollege med företagsrepresentanter i regionala styrgrupper och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur yrkesvux kan stärkas för förbättrad kompetensförsörjning samt se över möjligheten att införa ett system med vuxenutbildningspeng i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att vuxna ges rätten att söka komvux, yrkesvux och sfi oavsett i vilken kommun utbildningen bedrivs och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att alla gymnasieelever ska ha möjlighet att välja UF-företagande i gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.

40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att språkintruktionsprogrammet främst ska rikta sig till de elever som nyligen kommit till Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att lärosätena ska bli mer autonoma, ska finnas i hela landet, ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar och ges förutsättningar att stärka sin samverkan med det omgivande samhället inom forskningen och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärks, att deras samverkan med arbetsmarknaden förbättras, om att utveckla studentmedarbetarsystemet och en utökad praktik samt en förstärkt roll för studievägledaren och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att resurstilldelningen ska skapa förutsättningar för livslångt lärande och om att uppmuntra kurser på halvfart, distanskurser och relevanta sommarkurser av fördjupningskaraktär samt premiera kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningsmedel bör fördelas jämställt och att en plan för att uppnå det bör upprättas och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att verka för att porrfilter införs i datorerna på landets samtliga skolor och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att handlingsplaner mot hedersförtryck ska finnas i grund- och gymnasieskolor och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid och skapa möjlighet för de som behöver mer tid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en utredning för att ta fram förslag till system för eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige samt möjlighet för internationella lärosäten att etablera sig i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för fler fristående lärosäten, likt stiftelser och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör finnas ett transparent utvärderingssystem där utbildningens kvalitet, koppling till arbetsmarknaden och tidigare studenters åsikter tydliggörs så att blivande studenter kan göra välinformerade studieval, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Inledning

Grunden för barns och ungas möjlighet att göra en resa i livet och uppnå sina livsdrömmar läggs i trygga familjer och i en skola som möter varje elev på elevens villkor. Alla elever har rätt att mötas av en bra utbildning, oavsett var i landet man bor, vilken bakgrund man har eller om man är flicka eller pojke. En väl fungerande för-, grund- och gymnasieskola är grunden för en högre utbildning i världsklass och konkurrenskraftiga jobb. Alla ska ges förutsättningar att lyckas. Det är grundläggande för Centerpartiets skolpolitik.

Centerpartiet vill ta ansvar för att utveckla skolan såväl nationellt som lokalt. Skolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Skolan måste vara jämlik och valfriheten värnas och utvecklas. Elevernas kunskapsutveckling, trygghet och välmående ska vara i fokus.

Svensk skola har flera utmaningar. Många barn och unga får idag en bra start i skolan, men inte alla. Kunskapsresultaten har de senaste decennierna sjunkit och likvärdigheten i svensk skola har försämrats. Många elever och lärare upplever brister i trygghet och studiero. Var sjätte elev klarar inte grundskolan och var fjärde elev lämnar gymnasiet utan fullständiga betyg samtidigt som antalet elever som gör fel val till gymnasiet är stort. Klarar en elev inte skolan är dörren till många jobb och vidare studier stängd. Därför ska undervisningen utgå från elevers behov och förutsättningar och insatser sättas in tidigt när elever riskerar att inte nå målen. Att säkra att fler klarar skolan är vår första prioritet.

Idag finns det skolor där alltför många elever inte klarar skolan. I bruksorter och förorter lämnas tusentals barn utan förutsättningar att skapa sig sin egen framtid. Det kan inte accepteras.

Alla elever måste kunna lita på att de får en chans att lyckas. Lärare och rektorer måste kunna lita på att de har verktygen för att kunna agera för studiero och fokusera på att alla ska få en god utbildning utifrån sina förutsättningar. Föräldrar måste kunna lita på att deras barn får en bra utbildning och en utbildning som leder till jobb, oavsett var man bor eller vilken bakgrund man har.

Hela Sverige måste ha en skola att lita på.

Mer kunskap i skolan

En skola som går att lita på är en skola där alla elever ges förutsättningar att lyckas. Den ska ge elever kunskap och rusta dem för framtiden. Men en kvalitativ och likvärdig skola förutsätter att kunskap kan mätas. Den svenska läroplanen har fått kritik för att den subjektiva uppfattningen är överordnad den objektiva, det vill säga att tyckande står över faktisk kunskap. Fokus för läraren blir att subjektivt bedöma förmågor hos eleven istället för att bedöma faktiskt mätbar kunskap. Idag uppmuntras elever att tänka själva. Det är helt rätt och avgörande för elevernas utveckling som demokratiska medborgare och självständiga individer. Men kritiskt tänkande utan kunskap blir inget annat än tyckande. Det är en kunskapssyn som gör det svårt att sätta rättssäkra betyg.

Ett ökat fokus på kunskap skulle skapa tydlighet för eleverna. Det skulle bli lättare för eleverna att veta vad som krävs för att nå målen, vilket i sin tur skulle öka motiva-

tionen. Dagens utformning missgynnar elever från studiesvaga hem. Det skapar dessutom en stor stress, vilket särskilt drabbar flickor. I skollagens inledande delar redogörs för syftet med utbildning inom det svenska skolväsendet. För att skapa bättre förutsättningar för alla elever att lyckas behöver detta syfte tydliggöra skolans kompensatoriska uppdrag. Utbildningens syfte ska vara att varje individ ska utvecklas till sin fulla potential, få relevanta kunskaper och bildas. Kunskapsfokus i läroplanen ska därför öka, och det ska tydliggöras i skollagen att utbildningen också ska utveckla ansvarstagande och respektfullt uppträdande.

Förutom att skollagen och läroplanen i större utsträckning än idag behöver lyfta vikten av att elever lär sig sakkunskaper, som är grundläggande för fortsatt analys och kritiskt tänkande, behöver läromedel kvalitetssäkras för att garantera att undervisningen i skolan främjar elevens kunskapsutveckling. Dessutom behöver skolans tillgång till kvalitetssäkrade läromedel, traditionella som digitala, säkras. Det är en viktig del i arbetet med att stärka skolans likvärdighet.

Sedan Statens institut för läromedelsinformation lades ner 1991 är det upp till varje skola eller huvudman att avgöra om ett läromedel uppfyller läroplanen och är av god kvalitet. Tyvärr blir det i praktiken oftast upp till den enskilda läraren att genomföra granskningen.

Bra läromedel är en central del av en god och likvärdig undervisning. Det är viktigt att de läromedel som används speglar läroplanen och är av hög kvalitet. Särskilt viktigt blir det när allt fler elever undervisas av obehöriga lärare. Dagens system klarar inte av det.

Det bör därför införas en centralt samordnad granskning av läromedel där de graderas utifrån huruvida de följer läroplanen och deras kvalitet samt beaktar jämställdhetsaspekter. Ansvaret bör ligga på ansvarig myndighet att utveckla det tillsammans med verksamma lärare för såväl traditionella som digitala läromedel. Det ska inte resultera i en tvingande lista utan ses som ett stöd för lärarna i deras val av läromedel. Det behövs dessutom granskning, rådgivning och stöd för användning av AI-understödda läromedel och individualiserade digitala läromedel.

För att ytterligare stärka skolans kunskapsfokus behöver elever ges mer undervisningstid. Svenska elever har idag färre undervisningstimmar än genomsnittet i OECD. Ska svenska elever återigen bli bland de bästa måste antalet lärarledda timmar öka. På sikt ska därför undervisningstiden utökas, bland annat genom att terminssystemet ses över.

Minoritetsspråkets och modersmålets ställning i skolan

I en skola där alla elever ska mötas utifrån sina behov och förutsättningar är det viktigt att minoritetsspråkets och modersmålsundervisningens ställning stärks. Framtiden för många av de nationella minoritetsspråken som levande språk i Sverige är hotad och kräver insatser från samhällets sida. Att kunna ta del av sitt minoritetsspråk eller modersmål är viktigt i arbetet med att stärka elevers språkutveckling och kunskapsinhämtning men också identitetsskapande. Skolan spelar här en viktig roll. Bland annat behöver fler lärare i nationella minoritetsspråk och modersmål utbildas, och barn och ungdomar behöver få ökade möjligheter att studera språken.

Stärkt trygghet och studiero

Eleverna måste kunna lita på att de är trygga i skolan. Alltför många elever går till skolan med en klump i magen, vissa av rädsla för häcklande kommentarer i korridoren, andra av trötthet över avbrutna och stökiga lektioner. Skolan måste kunna garantera en bra och trygg studiemiljö. Idag uppger mer än hälften av eleverna att andra elever stör ordningen i klassrummet och var tredje lärare i grundskolan uppger att de lägger en stor del av undervisningstiden på att upprätthålla ordningen. Såväl lärare som elever får även utstå kränkningar och hot. Särskilt flickor är extra utsatta då de oftare än pojkar känner sig otrygga och upplever bristande studiero. Det är oacceptabelt.

För att skapa mer studiero och trygghet i skolan vill Centerpartiet stärka lärarens position i klassrummet, ge bättre möjligheter att agera mot stökiga elever och stärka inspektionerna av de skolor där tryggheten brister.

Sedan tidigare vill Centerpartiet skärpa möjligheten att omgående flytta elever som allvarligt stör studieron eller tryggheten för övriga elever och att skolor ska vara skyldiga att polisanmäla om de har skäl att misstänka att ett barn utsatts för sexualbrott eller brott mot liv och hälsa. Skolan ska inte utgöra en frizon för brott.

Frågan om att stärka tryggheten och studieron i skolan är en del av januariavtalet. Men det finns mer att göra. Att känna trygghet är en förutsättning för att kunna nå målen i skolan. Vissa skolor lyckas bättre än andra. En viktig faktor för framgång är ett skickligt ledarskap hos rektorer och lärare. Skolor behöver nyttja de sanktionsmöjligheter som finns, men okunskap och rädsla gör att dessa används alltför sällan, samtidigt som vissa lärare saknar stöd från skolans ledning.

Idag är det många lärare och rektorer som inte vågar agera på grund av oro att bli anmälda eller få betala skadestånd. Det finns därför behov av att se över Barn- och elevombudets nuvarande uppdrag med målet att stärka lärarens roll. Det behövs en mer objektiv hantering av kränkingsärenden inom skolan, med större tillit till lärarnas agerande i deras yrkesroll. Anmälningar bör alltid ske till huvudmannen i första hand. Endast om anmälaren inte är nöjd bör anmälningen gå vidare till Skolinspektionen eller Barn- och elevombudet.

I arbetet med att skapa trygghet och studiero måste Skolinspektionen bättre följa upp de skolor där det brister och skolmyndigheterna ska tidigt agera för att stötta rektorer och lärare på dessa skolor. Vi ser också behov av att skärpa straffen för hot och våld riktat mot rektorer och lärare som agerar inom ramen för sitt nationella uppdrag.

Att skapa respektfulla miljöer handlar delvis om hur elever behandlar varandra i skolans vardag. Men det handlar även om att ge unga redskap i det kommande vuxenlivet. Det är därför viktigt att lärare har kompetens att lyfta frågor relaterade till normer och värderingar. Centerpartiet vill därför att undervisningen i sex och samlevnad ska stärkas. Sex och samlevnad kommer också att bli ett obligatoriskt moment på lärarutbildningen efter att Centerpartiet drivit igenom detta i januariavtalet.

Kunskap om elevhälsa i rektorsprogrammet

Den psykiska hälsan är på många sätt intimt kopplad till skolan. För många unga är roten till ohälsan saker som har skett eller sker dagligen i skolan. Det finns också starka samband mellan en god psykisk hälsa och möjligheten att ta till sig kunskap och nå utbildningsmål. Samtidigt ökar stressen och den psykiska ohälsan hos elever i skolan. Situationen med pandemi och distansstudier har ökat närvaron i skolan och stärkt den

psykiska hälsan hos vissa elevgrupper men för många har det inneburit ytterligare försämring av det psykiska måendet.

Vården för barn och unga måste därför finnas betydligt mer inom skolans väggar och fungera som den första naturliga kontakten för unga vid fysiska eller psykiska problem. Elevhälsan spelar inte minst roll för allt förebyggande hälsoarbete. Därför kan skolan genom elevhälsan också bli en del av lösningen på barns och ungas psykiska ohälsa. Hur hälsan påverkar elevers möjligheter att lära sig måste också reflekteras i rektorsprogrammet, den befattningsutbildning som är obligatorisk att gå för alla som ska bli rektorer. Elevhälsan bör därför införas som ett ämne på rektorsprogrammet för att säkerställa att samtliga utbildade rektorer ser kopplingen mellan skolmiljön och elevernas psykiska och fysiska hälsa.

Stärkt ledarskap för elevhälsan

Barns och ungas psykiska välmående är också delvis en ledarskapsfråga. Rektorer är i sista ledet ansvariga för att det finns en lärandemiljö på skolan som gör att eleverna kan tillgodogöra sig kunskaper och nå mål. Det finns flera exempel på skolor där framsynta rektorer har lyckats skapa en bättre lärandemiljö genom att prioritera upp elevhälsan och inte minst det förebyggande hälsoarbetet. Dessa rektorer uppvärderar ofta elevhälsan genom att bygga ut den med fler kompetenser och kan därmed tidigt upptäcka och hantera roten till den psykiska ohälsan i skolmiljö. Men det är inte uttalat i skollagen att rektorerna har detta ansvar trots att hälsan är så tätt kopplad till elevers möjligheter att nå kunskapsmålen. Detta behöver ändras. I skollagen ska det framgå klart och tydligt att rektorer ansvarar för och samordnar elevhälsan, ett ansvar som inte ska gå att delegera bort. Det handlar till stor del om det faktum att rektorn är den som har budgetansvar och därför ytterst kan fatta beslut om mer resurser och rekryteringar. Genom att lyfta ansvaret till högsta nivå på skolorna kommer det finnas ett lagkrav på att ta elevhälsan på allvar – på alla skolor.

Stärkt elevhälsa

Trots att arbetet med att förebygga och upptäcka psykisk ohälsa är tätt förknippat med skolan kan inte detta arbete läggas på lärare som redan idag många gånger tvingas ta hand om barn med stora behov utan att ha utbildning för att hantera psykisk ohälsa. Istället måste elevhälsan värderas upp och byggas ut med fler skolsköterskor, kuratorer och psykologer. För att förbättra elevhälsan behöver kuratorer få en större roll att arbeta förebyggande. Enligt riktlinjerna ska det finnas en kurator på 300 elever – något som ofta inte följs på skolorna. Därför behöver en större satsning på elevhälsan sikta in sig på hur fler kuratorer kan knytas till skolorna.

Livskunskap

I Florida har man arbetat aktivt med självmordsprevention och att förebygga psykisk ohälsa. I det arbetet har kuratorer en nyckelroll och undervisar i ämnet livskunskap, där barn och ungdomar får verktyg att hantera motgångar i livet. Man har genom detta arbete lyckats få ner självmorden betydligt. Motsvarande undervisning bör införas i Sverige inom ramen för ämnet idrott och hälsa.

Fysisk aktivitet i skolan varje dag

Elevhälsan och elevers psykiska välmående är tätt förknippat med fysisk aktivitet. Under 2018 fick Skolverket i uppdrag att lämna förslag på hur mer rörelse kan åstadkommas i grundskolan men även inom förskoleklasserna och fritidshemmen vid behov. Bakgrunden till detta har bland annat varit att det i läroplanerna för grundskolan, sameskolan och specialskolan eftersträvas att elever skall erbjudas fysisk aktivitet under hela skoldagen. Mycket tyder även på att fysisk aktivitet bidrar på ett positivt sätt till elevers lärande och prestationer i skolan, men framförallt bidrar det till en bättre hälsa, minskad risk för fetma och livsstilssjukdomar senare i livet, stärkt stresshantering och goda livsrutiner. Fyra av fem flickor och nästan varannan kille klarar inte målet att röra sig en timme om dagen. Debatten om fysisk aktivitet i skolan och uppdraget till Skolverket har föregåtts av publicering av intressant forskning. Pernilla Hedström försvarade sin doktorsavhandling Hälsocoach i skolan – En utvärderande fallstudie av en hälsofrämjande intervention 2016, vid Göteborgs universitet. Hedström visar bland annat att skolbarn idag är betydligt mindre fysiskt aktiva, också i förhållande till internationella rekommendationer. För att stärka elevers kondition och hälsa krävs det en större del skolidrott som gör hälsa och fysisk aktivitet lustfyllt. Pulshöjande aktivitet är i detta en av de viktigaste delarna för att lägga förutsättningarna för en god och livslång hälsa och stärka inläringen. Vi vill därför se idrott och hälsa med pulshöjande aktivitet varje dag på skolschemat för att möjliggöra att fler barn når målet om minst en timmes fysisk aktivitet om dagen.

Nationellt frånvaroregister

Alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Det är en grundbult i det svenska skolväsendet och förutsättningen för ett starkt välfärdsland där alla ges chansen till utbildning och jobb. Emellertid finns inga samlade siffror på elevers frånvaro på nationell nivå. Det försvårar möjligheten att se mönster och trender över tid men också att finna de rätta insatserna för exempelvis de så kallade hemmasittarna eller elever som är drabbade av hedersproblematik. I utredningen Saknad! (SOU 2016:94) presenterades flera förslag för att säkerställa alla elevers rätt till skolgång. Bland annat föreslogs ett nationellt frånvaroregister. Ett nationellt frånvaroregister är vidare en naturlig del av digitaliseringen av skolan och förenklingen av administrationen ute på skolorna.

Allt börjar med en bra förskola

För att utjämna livschanser och ge fler barn en bra start behöver vi en likvärdig förskola av hög kvalitet. De barn som gynnas mest av en god förskola är de barn som har de svåraste förutsättningarna. Samtidigt är det barnen med svårast förutsättningar som svensk förskola har svårast att nå. Idag varierar rätten till förskola beroende på om föräldrarna arbetar eller inte. Exempelvis har barn till föräldrar som lever på försörjningsstöd inte rätt till förskola lika många timmar som barn vars föräldrar arbetar. För att nå de mest utsatta familjerna bör antalet timmar man har rätt till på sikt öka för familjer i utanförskap.

Förutom att utöka rätten till förskola behöver kunskap och information om förskolans verksamhet bättre än idag nå utsatta familjer. Genom att kommunen arbetar

med uppsökande verksamhet kan familjer med svårare förutsättningar få bättre information och kunskap om förskolans uppdrag och verksamhet. Det är också ett sätt att nå nyanlända föräldrar och erbjuda dem möjligheten att gå till en integrationsförskola, där ordinarie förskoleverksamhet bedrivs parallellt med sfi-undervisning för föräldrarna.

Barnen måste kunna lita på att det finns vuxna som ser dem. En utökning av förskoleverksamheten får inte ske på bekostnad av kvaliteten. En av utmaningarna för att säkra den pedagogiska verksamheten är barngruppernas storlek och bristen på utbildad personal. Fler förskollärare behöver därför utbildas och det måste bli lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare medan de jobbar i förskolan.

Vi ser också ett behov av att se över det riktmärke från Skolverket som sätter gränser för hur många barn som får vara i en barngrupp. Det borde istället vara ett riktmärke för hur många barn varje utbildad personal får ha ansvar för. Det ger den pedagogiska verksamheten möjlighet att formas utifrån egna förutsättningar och vad som är bäst för barnen på just den förskolan. Genom en ändring i styrdokumentet ska huvudmännens ansvar för att sträva mot riktmärket tydliggöras. Huvudmännen måste också få stöd i att nå riktmärket, och deras arbete ska följas upp. För att det ska vara möjligt behöver fler förskollärare utbildas och det måste bli lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare medan de jobbar i förskolan.

Ett annat viktigt steg i att höja kvaliteten och göra förskolan tillgänglig för fler barn är att se över resursfördelningen. Systemet med maxtaxa i förskolan behöver reformeras för att ge större frihet åt kommunerna att bestämma över avgiftsnivåerna. En viss höjning av maxtaxan skapar utrymme för satsningar på såväl utbyggnad av förskolan som mer pedagogik och minskade barngrupper.

Vidare bör förskoleklass bli en del av särskolans uppdrag eftersom det nuvarande upplägget innebär att barn med mer omfattande funktionsnedsättningar tvingas gå i vanlig förskoleklass innan byte till särskola i årskurs 1, alternativt gå kvar ett år på förskolan. Ändringen är viktig för att ge alla barn möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar.

Förskolor där kommunen är huvudman inspekteras idag av Skolinspektionen. Fristående förskolor inspekteras dock i stället av kommunen. För att öka likvärdigheten bör även fristående förskolor inspekteras av Skolinspektionen.

Likvärdighet att lita på

Alla elever ska få en bra skolgång och ha likvärdiga möjligheter att lyckas. Skolan ska gå att lita på. Olika huvudmän och olika delar av landet har olika bra förutsättningar för att leverera detta. Idag har den enskilde huvudmannen ett väldigt stort ansvar men inte alltid de förutsättningar som krävs. På alltför många håll brister arbetet med kompetensutveckling och kvalitetsarbete i skolan.

För att skapa likvärdiga förutsättningar för elever, oavsett var i landet de bor, behöver huvudmännen ett bättre stöd än idag. Det behövs en ny stödjande funktion som kan underlätta huvudmännens arbete med bland annat skol- och kompetensutveckling och bidra till att vända utvecklingen i skolor med dåliga resultat. Skolmyndigheterna behöver därför en utökad regional närvaro och ett utökat uppdrag att stödja huvudmännen. Genom att vara regionalt placerade får de en större lokal kännedom, vilket ger dem bättre förutsättningar att ge anpassat stöd. Detta stödjande arbete bör samordnas med Skolinspektionens arbete och de andra stödjande insatser som redan sker.

Genom att inspektera skolor och ålägga dem att lösa brister i utbildningen kan likvärdigheten stärkas. Dagens skolinspektion har dock flera brister. Inspektionen fokuserar framförallt på regelefterlevnad snarare än på kunskapsresultat. Lever en skola upp till regelverket kan den klara en tillsynsgranskning från Skolinspektionen trots låga kunskapsresultat. Regelefterlevnad är viktigt, men vad eleverna verkligen lär sig måste ändå vara det avgörande. Skolinspektionen har vid sidan av sin vanliga tillsyn särskilda kvalitetsgranskningar. Problemet med dessa är bland annat att de idag inte kan leda till några sanktioner för en skola med låg kvalitet.

Inspektionen av skolor måste förbättras. Fokus måste först och främst ligga på kunskapsresultaten. Fungerande skolor med starka kunskapsresultat bör så långt som möjligt lämnas för sig själva att fortsätta bedriva sin verksamhet som de själva vill. Det är därför viktigt att inspektionerna är riskbaserade så att resurserna prioriteras till skolor med låga resultat. I syfte att snabbt fånga upp skolor innan situationen blivit för svår bör även skolor med tydligt fallande resultat prioriteras.

Om en inspektion konstaterar att utbildningskvaliteten i en skola inte håller måttet måste det finnas möjligheter att sätta in åtgärder. En skola där ledningen inte på egen hand lyckats vända utvecklingen kan behöva stöd i detta arbete. Idag har Skolverket bland annat insatsen Samverkan för bästa skola, där de erbjuder särskilt tidsbegränsat stöd till utvalda skolor med låga kunskapsresultat. Liknande insatser borde användas även här. I de fall en skola inte samarbetar bör de kunna åläggas att ta emot det externa stödet och genomföra åtgärder baserat på det. I särskilt allvarliga fall bör Skolinspektionen under en övergångsperiod kunna ta över skolans ledning eller lägga ned den.

Finansiering och styrning som främjar kvalitet, likvärdighet och mångfald

För att ge alla elever en likvärdig utbildning där alla ges möjlighet att nå målen behöver finansieringssystemet ses över. Skolpengen är en förutsättning för det fria skolvalet, men dagens utformning skapar också ekonomisk osäkerhet hos skolorna då skolpengen försvinner rakt av om elever väljer att hoppa av utbildningen. Det gör att redan budgeterade pengar för utbildningen försvinner och det blir svårt för skolan att bedriva undervisning till utlovad kvalitet. Ytterligare problem är att skolpengen, som ska fördelas lika oavsett om eleven väljer en kommunal eller fristående skola, missgynnar fristående aktörer. I snitt får elever på fristående skolor lägre ersättning per elev än elever som går på kommunala skolor. Det beror dels på socioekonomisk fördelning av resurser, vilket är bra eftersom resurser ska gå dit de behövs som mest, men det finns även skillnader som inte går att förklara. Samtidigt har kommunen ett särskilt ansvar för elevers skolplikt, vilket inte fristående huvudmän har.

För att öka legitimiteten för systemet behöver skolpengens konstruktion garantera likabehandling. Det finns bland annat problem med beräkningen då hänsyn inte tas till faktiska lokal- och administrationskostnader, vilket sänker nivån på skolpengen till fristående aktörer. Centerpartiet står bakom skolpengen som princip. Skolpengen är en förutsättning för det fria skolvalet. Men rättssäkerheten och de olika förutsättningar som råder mellan huvudmän kräver att skolpengen ses över i syfte att säkra lika villkor för alla huvudmän. Bland annat behöver transparensen öka, systemet uppvisa en viss tröghet och kommuner ges tydligare nationella riktlinjer för att säkerställa beräkningen av skolpengen.

Den flora av riktade statsbidrag som finns inom skolområdet är ett problem. Mindre huvudmän söker statsbidragen i lägre utsträckning. För att säkerställa en likvärdig skola i hela landet borde de riktade statsbidragen avskaffas i syfte att bli ett generellt bidrag öronmärkt för skolan där resurser är fördelade efter behov.

Det fria skolvalet har ökat utbudet, stärkt kvalitén och gjort att fler kan välja skola oberoende av vad deras föräldrar tjänar eller har för utbildningsbakgrund. Till gymnasiet är det en hög andel elever, jämfört med grundskolan, som aktivt väljer skola. Ungefär hälften av eleverna väljer en gymnasieskola bortom den egna kommungränsen.

Varje kommun bestämmer själv nivån på skolpengen. Ersättningen för elever från olika kommuner på olika program kan därför skilja sig drastiskt, vilket försvårar för skolor att planera och bedriva sin verksamhet. Många kommuner känner sig också tvungna att erbjuda ett stort utbud av gymnasieprogram, vilket kan resultera i halvfulla utbildningar och en kommunbudget som inte går ihop. Det finns idag flera samverkansmodeller mellan kommuner, men alltför många små kommuner står själva med ansvaret och därmed kostnaden för att bedriva gymnasieutbildning. Samtidigt har gymnasieskolan idag en regional logik. Det finns därför stora behov av ökad samverkan. Detta behov av samverkan tyder på att det skulle kunna finnas en potential att höja kvalitén och förbättra kostnadseffektiviteten inom gymnasieskolan. De gymnasiala utbildningarna skulle då även bättre kunna svara mot den regionala arbetsmarknadens efterfrågan. Det bör därför utredas hur ett närmare samarbete mellan kommunerna om gymnasieskolan kan utformas.

Lärare och ledare att lita på

Avgörande för en bra skolgång är en framgångsrik lärare. Och grunden för en framgångsrik lärare läggs redan under lärarutbildningen. Men nyutexaminerade lärare får idag inte alltid de rätta förutsättningarna. Många lärarstuderande lämnar lärarutbildningen utan att vara förberedda på vad som krävs av dem i deras lärarroll. Trots otaliga förändringar av lärarutbildningen finns fortfarande brister. Att undervisa är ett hantverk. Det är inte något man enbart lär sig genom att lyssna på föreläsare i en lektionssal. Precis som med alla andra praktiska färdigheter krävs det träning för att bli bra på det man gör. Blivande lärare måste få både den ämneskunskap de behöver och den praktiska kunskap som krävs för att leda ett klassrum och undervisa elever.

Lärarutbildningen måste på ett bättre sätt utveckla studenternas färdigheter i själva undervisandet. De måste ges förutsättningar att bli trygga ledare i klassrummet. Innehållet i lärarutbildningen måste moderniseras ytterligare och undervisningsmetoder som lärs ut måste vara baserade på vetenskap. Mer plats bör ges till ämnesdidaktik, metodik och kognitionsvetenskap. Lärarutbildningen måste ha fler lärarledda timmar. Mer resurser till lärarutbildningen behövs för att genomföra detta.

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) inom lärarutbildningen måste också förbättras. Den måste både börja tidigare i utbildningen och vara en mer integrerad del. Samtidigt måste själva praktiken utvecklas för att få en högre kvalitet och på ett tydligare sätt stärka lärarstudenternas undervisningsskicklighet. Verksamheten med övningsskolor bör permanentas och utökas för att underlätta detta. Slutligen bör möjligheterna att åka på utbytestermi till länder med högpresterande skolsystem förbättras.

Att vara lärare är inte enkelt. Det är inte någonting som vem som helst klarar av. En lärare måste bland mycket annat klara av att leda undervisningen för en hel klass och

hantera otaliga kontakter med elever och föräldrar. Alla elever har rätt till bra lärare. Huruvida någon är lämpad och klarar av detta är ofta något som upptäcks först under den verksamhetsförlagda utbildningen. Idag är det möjligt att stänga av lärarstuderande från utbildningen som inte är lämpliga för yrket. Det är emellertid svårt och det görs i praktiken sällan. Kraven på utbildningen behöver höjas och möjligheterna att stänga av olämpliga kandidater tydliggöras.

Lärare är inte det enda yrket där teori och praktik så tydligt vävs samman. Även andra yrken som läkare och tandläkare har ben i både akademien och praktiken. Det finns lärdomar att dra från hur sådana yrken fungerar. Synen på undervisning borde till exempel bli mer som synen på medicin. Ingen skulle tycka att det var rimligt att brett erbjuda en medicin som vi inte vet om den fungerar. På liknande sätt bör man vara försiktig med nya undervisningsmetoder innan man vet hur väl de fungerar. De ska byggas på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Inom medicin är det också en självklarhet att läkare ska kunna bedriva forskning parallellt med sitt arbete. Motsvarande gäller inte inom skolan, trots ett stort behov av att utveckla kunskapen om hur man undervisar effektivt. Fler lärare borde få möjligheten att forska parallellt med sin undervisning. Kopplingen mellan den praktiska forskningen och lärarkåren måste stärkas. De forskningsresultat som tas fram måste spridas till de som har störst nytta av dem. Internationell och svensk forskning på utbildningsområdet måste systematiskt sammanställas och tillgängliggöras för lärare och rektorer.

Den praktiska undervisningsforskningen i Sverige behöver utvecklas och stärkas. Bland annat behöver det även ske praktiska forskning kring digitala läromedel av olika format. Forskningen måste knytas närmare lärarutbildningen. Fristående lärarutbildningar bör etableras med målsättning att vara ledande för såväl lärarutbildning som skolforskning, för att driva på utvecklingen ytterligare.

Alla elever har rätt till bra lärare

Läraren är den enskilt viktigaste faktorn för elevens framgång i klassrummet. Svenska elevers skolresultat har under en lång tid befunnit sig i en nedåtgående spiral. Det finns tecken på att trenden är bruten, men vägen är lång till de OECD-länder som ligger i topp. Att svensk skola i början av 2030-talet kommer sakna runt 80 000 lärare är därför en av samhällets stora utmaningar.

En del i att motverka lärarbristen är att göra läraryrket mer attraktivt. I januariavtalet finns nu flera förslag som Centerpartiet har drivit under en längre tid för att skapa bättre förutsättningar för lärarna och stärka yrkets attraktionskraft. Bland annat behandlas frågan om karriärsystem och kompetensutvecklingsgaranti i form av ett professionsprogram och fler karriärtjänster. Vidare har det införts lärarassistenter, vilket är viktigt för att lärare ska kunna fokusera mer på undervisning och mindre på administration och kringsysslor.

Samtidigt ser vi ett behov av att göra mer. Förutom att fler yrkesgrupper behöver finnas i skolan för att avlasta lärarna och att administration som inte leder till en kunskapshöjning hos eleven ska bort, behöver skolan bättre administrativa system. Digitaliseringen av skolan har än så länge främst fokuserat på själva undervisningen, men de stora vinsterna finns att göra genom att digitalisera administrativa system.

Ett exempel är Kramfors där man har ett digitalt system för elevadministration som hanterar allt från frånvaro till orosanmälningar. Genom att på nationell nivå ta fram

standarder för skolans digitala arkitektur kan man underlätta för andra huvudmän att införa enkla och billiga digitala administrationssystem. På så sätt kan vi förbättra utväxlingen av information inom skolan, få bättre statistik och minska lärares administrativa börda.

Idag kan det också vara svårt att skicka över information om en elev när eleven byter skola på grund av sekretessbestämmelser. Det är viktigt att den nya skolan har kunskap om eleven för att exempelvis kunna sätta in rätt stöd. För att elever ska ges de bästa förutsättningarna när de börjar på en ny skola bör reglerna kring information ändras och överlämningar digitaliseras för att minska administrationen.

Den digitala tekniken, så som fjärrundervisning, har öppnat upp för nya undervisningsmöjligheter. Det var också räddningen under våren då undervisning på gymnasiet och annan vuxenutbildning inte kunde bedrivas på plats i skolans lokaler på grund av pandemin. Det har också möjliggjort för lärare och elever sjuka i covid-19 eller tillhörande en riskgrupp att arbeta på distans.

Möjlighet till fjärrundervisning är också viktig i tider av stor lärarbrist. Vi ser fjärrundervisning som avgörande för landsbygdsskolornas överlevnad. Centerpartiet tycker att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen och att kommunala och fristående skolor ska ha möjlighet att anordna fjärrundervisning på entreprenad under samma förutsättningar som statliga skolor.

Lärarlegitimationen är ett sätt att kvalitetssäkra läraryrket så att alla elever får möjlighet till en högkvalitativ och likvärdig utbildning. Alla elever har rätt till en bra lärare. Långsiktigt behöver vi därför, förutom att stärka läraryrkets attraktivitet, arbeta med att få fler att vilja utbilda sig till lärare. Det gör vi bland annat genom att bredda och höja studietakten för kompletterande pedagogiska utbildningar, skapa fler initiativ likt Teach for Sweden och förbättra möjligheten att arbeta och läsa parallellt till lärare som i Dalarna. Samtidigt behöver vi hantera det faktum att allt fler elever de närmaste åren kommer att undervisas av obehöriga lärare.

Alla elever har rätt till likvärdig och kvalitativ skola. Det behövs därför åtgärder för att stärka så kallade obehöriga lärare i deras undervisande roll. I Malmö finns vad som kallas undervisande assistenter. Det är obehöriga lärare som undervisar elever och får stöd och hjälp av en handledande behörig lärare. Exempelvis kan den handledande läraren hjälpa till med framtagande av undervisningsmaterial och lektionsplanering. För att skapa goda förutsättningar för lärarens handledning avsätts arbetstid för uppgifterna och läraren ges lönepåslag. Målet är att den obehöriga läraren på sikt ska bli behörig och legitimerad. Modellen behöver därför spridas, men även utvecklas så att vägar till lärarexamen kan utarbetas parallellt med rollen som undervisande assistent.

Lärare som får möjlighet att använda material och lektionsplaneringar gjorda av experter kan åstadkomma goda resultat. För att stödja obehöriga lärare som undervisar bör det därför tillhandahållas sådant material. Den regionala stödfunktionen borde därför i samverkan med professionen ta fram förslag på arbetsmaterial som kan användas i undervisningssituationer.

Ett tydligt och ansvarsfullt ledarskap av skolan

En skola att lita på är en skola med ett tydligt och ansvarsfullt ledarskap. Rektorn ska vara en pedagogisk ledare i skolan. Det innebär att rektorn har ansvaret för kvalitetsarbetet i skolan och lärarnas kompetensutveckling och därmed även elevernas resultat. För att klara det här uppdraget måste rektorn ha god insikt i skolans verksamhet.

Många rektorer upplever svårigheter med att klara av de uppgifter de har ansvar för, inte minst under de första åren i yrket. Idag finns en befattningsutbildning som rektorer ska läsa någon gång under sina första år. Det är en bra utbildning, men den kommer in för sent och måste läsas precis när rektorn har som tuffast att lära sig sitt nya jobb. Det bör därför införas en rekryteringsutbildning som potentiella kandidater för att bli rektor läser innan de blir rektorer. Samtidigt kan befattningsutbildningen då utvecklas.

Skolchefen är precis som rektorn en viktig ledare i skolan. För att lärare ska kunna göra ett bra jobb i klassrummet krävs rätt stöd uppifrån. Det behövs en organisation som är byggd för att möjliggöra kompetensutveckling, kollegialt lärande och allmän skol-utveckling. Rektor har ansvaret för detta på den enskilda skolan. Skolchefen har ansvaret för den bredare skolorganisationen.

Skolchefen bör också ges ett bättre stöd i utförandet av sitt uppdrag. För att skolchefer ska få bättre förutsättningar borde även de erbjudas en befattningsutbildning likt rektorerna.

Covid-19

Coronapandemin har påverkat världen, Sverige och oss alla. Skolan är inget undantag. Högskoleprovet ställdes in. På bara några dagar ställde gymnasieskolan, vuxenutbildningen och högskolorna om till fjärr- och distansundervisning – en påfrestning för både studenter och personal. Många grundskolor och förskolor har under våren kämpat med hög frånvaro av såväl lärare som elever.

Det är imponerande att se den flexibilitet och omställning som kunnat ske i skolan på så kort tid, mycket tack vare slit och uppoffringar som gjorts av personal i skolan.

På rekordtid behandlades ny lagstiftning, i bred enighet, för att möjliggöra för grundskolor att stänga om det skulle vara nödvändigt för att minska smittspridningen. Vi är tacksamma att det inte behövt ske så som i andra länder, där det nu istället sker en efterföljande debatt om det var alldeles för långtgående åtgärder.

I återbyggandet av Sveriges ekonomi spelar utbildning en avgörande roll. Vi behöver därför ta med oss lärdomar från kristiden in i framtidens arbete.

Ett område är fjärr- och distansundervisning. Under våren har en proposition om fjärr- och distansundervisning behandlats i riksdagen som öppnar upp för fler ämnen och skapar tydligare regelverk. Samtidigt har den största omställningen någonsin skett till fjärr- och distansutbildning. Det har överlag fungerat väl. För vissa har det till och med varit bättre än ordinarie undervisning samtidigt som det för andra har varit kämpigt. Det har varit olika beroende på utbildningsform, ämne, lokala förutsättningar och elevernas behov. Bland annat har frånvaron ökat i grundskolan och det har funnits signaler om att situationen varit tuff för de elever och studenter som har svårast förutsättningar. Det är därför viktigt att vi förutom att utvärdera pandemins och distansstudiers påverkan på barn och unga även ser till att fånga upp elever som har haft det extra svårt den här våren. Fokus måste fortsatt vara på att fler ska klara sina studier; det är avgörande för att utjämna livschanser.

Det senaste halvåret har också visat på behovet av beredskapslager utifrån olika tänkbara, och otänkbara, situationer. När situationen lugnat sig behöver det till en översyn av nuvarande regelverk för att på så vis kunna möta extraordinära händelser i framtiden. Krisen har också aktualiserat behovet av att lätta de administrativa krav som finns på lärare.

Coronakrisen har inte bara inneburit utmaningar och problem för skolor. Det har också inneburit att allt fler människor blivit arbetslösa och korttidspermitterats. I ett läge av en djup lågkonjunktur spelar utbildningssystemet en avgörande roll för att stärka samhället och människor att stå bättre rustade när ekonomin vänder. Det är viktigt med både korta och långa utbildningar inom komvux, yrkesvux, folkhögskola, yrkeshögskola och högskola för att stärka Sverige som kunskapsnation. Det spelar även en nyckelroll framåt för individer att komma tillbaka till jobb och egen försörjning samt för företag att kunna växa och utvecklas.

Bättre matchning på arbetsmarknaden

Vi behöver också svara på arbetsmarknadens efterfrågan på kompetent arbetskraft. Alltför många elever ångrar sina studieval och den dåliga matchningen på svensk arbetsmarknad är bland de största i OECD. Skolinspektionen pekar också på stora brister i skolornas studie- och yrkesvägledning. Centerpartiet anser att studie- och yrkesvägledarna i högre grad bör vara en länk mellan skola och arbetsliv och vara integrerade i hela skolans verksamhet.

Satsa mer på yrkes- och lärlingsutbildningar

Yrkes- och lärlingsutbildning är viktig för tillväxten, inte minst för de små och medelstora företagen. För att yrkes- och lärlingsutbildningarna ska ge jobb efter avslutad utbildning och för att arbetsmarknaden ska få tillgång till kompetent arbetskraft måste utbildningarna vara högkvalificerade på både lägre och högre nivå och i större utsträckning byggas ihop. De tilltänka arbetsgivarna ska vara en drivande kraft i utvecklingen och genomförandet av utbildningen.

Vidareutbildning och omställning är idag relativt framgångsrik, men sker i för liten skala. Yrkeshögskolan (YH), en avancerad yrkesutbildning i bristyrken och företagande, är ett av svensk arbetsmarknads mest framgångsrika projekt, med stora samhällsekonomiska vinster. Men YH behöver skalas upp. Den typ av utbildning som bedrivs inom YH är en lika naturlig och viktig del av det svenska utbildningssystemet som exempelvis högskolor och universitet. YH behöver också stärka samverkan med det lokala och regionala näringslivet.

YH lider också av att det inte är permanenta utbildningar utan projektanslag som gör att anordnarna inte får långsiktighet i sin verksamhet. Ett stort YH-lyft bör genomföras där yrkeshögskolan stärks avsevärt och får en högre grad av fasta anslag. Fler förberedande utbildningar bör finansieras där kortare påbyggnadsutbildningar borde kunna ingå. Det borde även tas fram YH-utbildningar på högre EQF-nivå. Privata och offentliga arbetsgivare bör också få möjlighet att delfinansiera YH-platser när de ser stora behov av kompetenser utöver vad den statliga nivån bedömt nödvändigt. I spåren av pandemin har behovet av omställning aktualiserats ytterligare. Stora satsningar på fler platser, bland annat på korta kurser, har därför gjorts inom ramen för det åtgärds-paket som tagits fram av Centerpartiet tillsammans med januariavtalets samarbetspartier.

I många länder med välfungerande yrkesutbildningar spelar lärlingskapet, med sin kombination av anställning och utbildning i yrket, en större roll än i Sverige. Yrkesutbildningar motsvarande gymnasiet är idag underdimensionerade i förhållande till

växande behov, inte minst i offentlig sektor. Vi vill att fler ska kunna gå gymnasiet yrkes- och lärlingsutbildningar och att lärlingsutbildningar ska finnas inom fler yrken. Lärlingssystemet måste även kunna erbjudas vuxna, med studiemedel, studielån och stöd till anordnare. De som redan har gymnasieexamen eller examen från högskolan ska kunna bli lärlingar i efterhand. De som är lärlingar behöver också ha rätt att bygga på sin utbildning så att det sedan blir möjligt att läsa på högskolan. I spåren av pandemin har det gjorts stora satsningar i de åtgärds paket som Centerpartiet tillsammans med januariavtalets samarbetspartier tagit fram, men mer behövs. Förutom att säkerställa långsiktig finansiering och att utbildningarna svarar mot arbetsmarknadens behov behöver utbildningarna nå fler.

Ett sätt att både bredda utbildningarna och stärka effektiviteten är att införa en vuxenutbildningspeng med mer av resultatkrav kopplade till möjligheterna att få arbete. Det borde även vara möjligt att studera på komvux, yrkesvux och sfi oavsett kommungräns. Var du bor ska inte avgöra ditt utbildningsutbud.

Centerpartiet anser vidare att fler yrkesutbildningar bör bli yrkescollege och att lärlingsutbildningarna bör ta fasta på systemet för teknikcollege med företagsrepresentanter i regionala styrgrupper.

Alla barn och ungdomar bör få en chans att lära sig vad entreprenörskap och företagsamhet innebär. Många, bland annat elever från estet- och yrkesprogrammen, kommer under sitt yrkesverksamma liv driva eget företag. Trots det är det alltför få som ges möjligheten att driva UF-företag. Forskning visar också att det är 80 procent större chans att kvinnor som deltagit i Ung Företagsamhet startar ett aktiebolag än kvinnor utan den bakgrunden. Det är därför viktigt att fler ges grundläggande kunskap i företagsamhet genom exempelvis projekt likt Ung Företagsamhet.

Stärkt utbildning för nyanlända elever

Många nyanlända elever klarar inte att nå målen i skolan. Många har liten eller ingen skolerfarenhet och tillsammans med dåliga kunskaper i svenska blir det svårt för många att tillgodogöra sig undervisningen. För att kompensera för detta krävs en längre period av intensifierad skolgång med fokus på de mest betydande kunskaperna. Det är av största vikt att de nyanlända eleverna snabbt lär sig språket. För att effektivisera språkinläringen på språkintruktionsprogrammet borde programmet främst rikta sig till de elever som nyligen kommit till Sverige. De elever som under grundskolan har godkänt i vissa ämnen men inte i ämnet svenska borde istället med rätt insatser kunna gå vidare till annat intruktionsprogram.

Sfi

Vi behöver även se till att sfi-undervisningen blir bättre. En viktig nyckel för integrationen är språket. Kvaliteten i svenska för invandrare (sfi) är otillräcklig, samtidigt som vissa privata och ideella utbildningsanordnare visat sig framgångsrika i att lära ut språk. Därför har vi tillsammans med regeringspartierna och Liberalerna kommit överens om att förbättra sfi-undervisningen och att införa en sfi-peng. Det innebär att den som ska lära sig svenska får möjlighet att välja hos vilken utbildningsanordnare han eller hon vill studera, och utbildningsanordnaren får betalt genom en typ av skolpeng. Idag finns det

bra och välfungerande digitala hjälpmedel för undervisning. Därför vill vi att man ska utreda hur nätkurser kan bli en större del av integrationsarbetet.

Högre utbildning och forskning

Utbildning berikar både samhälle och individer. Tillgång till högre utbildning av god kvalitet i hela landet ökar människors möjligheter till jobb och trygghet, samtidigt som det gynnar näringslivet och vår gemensamma välfärd. Att satsa på högre utbildning och forskning är dessutom viktigare än någonsin nu när den svenska ekonomin ska byggas upp efter en tuff vår med rekordstora varsel och företag i kris – en situation som lett till att fler söker sig till högskolorna. Fler platser har också tillkommit, men det är samtidigt viktigt att kvalitén inte bara upprätthålls utan även förstärks samt att det svarar mot arbetsmarknadens behov. En samverkan och en nära koppling mellan den högre utbildningen och omgivande samhälle är därför av största vikt.

Centerpartiet verkar för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar. Vi behöver bli bättre på att nyttja den nya tekniken och ta vara på de möjligheter den för med sig. Den nya tekniken och digitaliseringen öppnar också upp för fler distansutbildningar som i kombination med kommunala lärcentra gör högre utbildning tillgänglig för fler, oavsett geografi. Vårens prövningar har visat att lärosätena med överlag gott resultat på kort tid har kunnat lägga om till distansundervisning. Det är nu viktigt att utvärdera och ta med sig erfarenheter i arbetet med att öka utbudet av distansutbildningar.

Centerpartiet anser även att det är viktigt att stärka samverkan med det omgivande samhället inom forskningen. I jämförelse med andra länder leder bara en liten del av forskningen som sker i Sverige till innovationer och samhällsnytta. Vi behöver därför se över ekonomiska incitament för lärosäten att bidra till nyttogörande av forskning och innovation.

För att fler ska finna ett jobb måste högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärkas och utbildningarna bli mer relevanta för arbetsmarknaden. Samverkan med arbetsmarknad och samhälle behöver därför förbättras bland annat genom att koppla utbildningen närmare arbetsmarknaden, utveckla studentmedarbetarsystemet, en utökad praktik samt en förstärkt roll för studievägledaren.

Utbildningsformer som skapar bättre förutsättningar för livslångt lärande bör också gynnas i resurstilldelningen. Exempelvis bör relevanta sommarkurser av fördjupningskaraktär, distanskurser och kurser på halvfart uppmuntras. Centerpartiet vill ha ett resursfördelningssystem där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras.

Jämställdhet

För att genusperspektiv ska få ett starkare genomslag i forskning, utbildning och forskningsfinansiering anser Centerpartiet att jämställdhetsintegrering på högskolor och universitet ska vara självklart samt att forskningsmedel bör fördelas jämställt i den kommande forskningspropositionen. Vi vill att en plan tas fram för hur medlen som går till kvinno- respektive mansdominerade fält kan jämnas ut och att tydliga mål sätts upp.

Med en mer aktiv studie- och yrkesvägledning (SYV) och tydligare genusperspektiv genom hela utbildningsväsendet än idag kan våra unga lättare bryta könsnormer vid studie- och yrkesval. Specifika informationsinsatser behövs vid val till grund-, gymnasie- och högskola. Löpande utbildningsinsatser med genusperspektiv behövs även för rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare. Det finns ett stort behov av att tala om normer och värderingar i skolan samt om hur människor bör behandla varandra. Idag finns dock stora kunskapsbrister hos delar av lärarkåren kring dessa ämnen.

Den psykiska och fysiska ohälsan hos unga tilltar, något som blivit alltmer märkbart under vårens pandemiutbrott. Den oroväckande trenden är särskilt påtaglig hos flickor och det krävs ett nationellt grepp om problemet där fokus måste ligga på det förebyggande arbetet. Bland annat identifieras ofta inte flickor med neuropsykiatriska funktionshinder, t.ex. adhd, förrän deras utmaningar i skolan har blivit för svåra. Jämställd hälsa och fysisk aktivitet måste prioriteras i skolan. En del är att stärka elevhälsan och införa livskunskap inom ramen för ämnet idrott och hälsa, en annan är att stärka sex- och samlevnadsundervisningen, bland annat genom att ge all skolpersonal kompetens i att lyfta och diskutera frågor relaterade till normer och värderingar. Det finns ett stort behov av att tala om normer och värderingar i skolan samt om hur människor bör behandla varandra. Idag finns dock en kunskapsbrist hos delar av skolpersonalen kring dessa ämnen. Centerpartiet vill också att Skolverket ges i uppdrag att införa porrfilter i datorerna på landets samtliga skolor och förskolor.

Många unga tjejer och killar utsätts för hedersförtryck, vilket i många fall blir synbart i skolan. Det kan bland annat handla om att elever förbjuds att delta på vissa lektioner eller obligatoriska moment. Centerpartiet vill att handlingsplaner mot hedersförtryck ska finnas i grund- och gymnasieskolor. Det behövs även en förbättrad samverkan mellan myndigheter i arbetet med att förebygga och upptäcka hedersproblematik. Elevers rätt till skolgång och därmed huvudmännens skyldighet att leva upp till skollagen kan inte nog poängteras. Förutom att medvetandegöra problematiken med hedersförtryck och göra skolorna skyldiga att upprätta handlingsplaner kan inrättande av ett nationellt frånvaroregister vara en del i att säkerställa alla elevers rätt till skolgång.

Studiemedel

För ökad genomströmning och fler i arbete vill Centerpartiet ha ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid men också är anpassat för de med lägre studietakt, exempelvis de som har gått gymnasiesärskolan eller är deltidssjukskrivna. Det ger fler möjligheten till en utbildning som leder till jobb.

Eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Regeringen lämnade under våren 2020 proposition 2019/20:105 Komvux för stärkt kompetensförsörjning som bland annat syftar till att kommunal vuxenutbildning i högre grad ska bidra till arbetslivets behov av kompetens och bättre möta vuxnas behov av utbildning i olika skeden av livet. Propositionen har dock inte sett till alla aspekter vad gäller möjligheten för personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) att studera

på till exempel universitet eller högskola. Här behöver ett mer gediget och mer initierat arbete göras.

Bland annat finns det små möjligheter att finansiera studier på högskola eller yrkeshögskola för individen med IF. Det är svårt att förutse hur den personliga ekonomin kommer att se ut under studietiden då det inte finns ett samlat regelverk kring eftergymnasiala studier för personer med IF.

För att kunna välja en utbildning måste också såväl boende som fritiden på studieorten liksom resorna mellan studieorten och hemmet fungera. Här behöver regelverk ses över, tas fram och anpassas för personer som behöver extra stöd för sitt boende, sin fritid liksom för sina resor.

Studieanordnarens finansiering vad gäller eftergymnasial utbildning anpassad för personer med IF är inte heller helt klarlagd. Det förväntas ofta att det ska vara den kommun där personen bor eller en eventuell arbetsgivare som ska stå för en del av eller hela kostnaden. Här bör en mer generell och anpassad modell tas fram så att universitet, yrkeshögskolor och andra studieanordnare har tydliga och anpassade regelverk vad gäller möjligheten till finansiering av utbildning anpassad för personer med IF. Ett regelverk som mer liknar andra former av eftergymnasial utbildning som finansieras genom statliga anslag.

Internationalisering

Om svensk utbildning och forskning ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen finns det ett flertal faktorer som spelar roll, varav det internationella utbytet är en viktig del. Det gäller både internationella forskare som kommer hit för att arbeta och internationella studenter som väljer att läsa hela eller delar av sin utbildning i Sverige.

Handläggningstiderna för visum är för långa och visum garanteras inte för hela studieperioden. Det skapar oro hos både studenter och forskare samtidigt som det ger Migrationsverket onödigt arbete. Om vi inte finner lösningar för att förenkla för internationella studenter och forskare riskerar Sverige att förlora i anseende, att färre utländska forskare och studenter söker sig hit och vår framtida konkurrenskraft minskar. Centerpartiet uppmanar därför regeringen att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige.

Centerpartiet anser att konkurrens ökar kvaliteten och vi vill därför ha en mångfald av små och stora lärosäten i hela landet samt att internationella lärosäten ska kunna etablera sig i Sverige. Vi anser därför att regeringen ska arbeta för att få internationella lärosäten att etablera sig i Sverige och utreda hur lagstiftningen kan förenklas för att underlätta detta. För mer autonoma lärosäten där makt flyttas från politiken till professionen behöver vi också mer fristående lärosäten, likt stiftelser.

Jämförbarhet

Familjebakgrund påverkar ofta valet att studera vidare. Bristande information och vägledning gör de blivande studenterna beroende av råd från familj och vänner. Det syns tydligt i valet av utbildning och lärosäte. Studenter från studieovana hem är även överrepresenterade i avhopsstatistiken. Felval är en viktig orsak till detta. En starkt information och vägledning är på så sätt viktiga pusselbitar för att bredda rekryteringen

till högskolan. Utan ett transparent utvärderingssystem där utbildningens kvalitet, koppling till arbetsmarknaden och tidigare studenter tydliggörs kan inte blivande studenter göra välinformerade studieval. En starkt information och vägledning inför studieval är viktiga pusselbitar för att bredda rekryteringen till högskolan.

I både Danmark och Norge har statliga initiativ tagits för att blivande studenter bättre ska kunna jämföra utbildningar. I Danmark har man infört ett system där studenterna får information om de tidigare studenternas lön och arbetsmarknads-etablering och om utbildningen har varit relevant för de jobb som studenterna har fått. Stort fokus ligger på tidigare studenter upplevelser och hur de ser på sin utbildning. Norge har ett liknande system, där fokus ligger på hur tidigare studenter ser på kvaliteten på utbildningen. Sverige bör införa ett liknande system för att möjliggöra mer informerade studieval.

Fredrik Christensson (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Per Lodenius (C)

Alireza Akhondi (C)

Ulrika Heie (C)

Martin Ådahl (C)